

Verslag excursie plantenwerkgroep Fort Pannerden en Klompenwaard d.d. 22 juli 2017

Met een klein maar select groepje van 3 vertrokken we op zaterdagochtend 22 juli naar Fort Pannerden en de Klompenwaard. Een mooie dag met een prachtig doel, een rivierenlandschap met een grote diversiteit aan plantengemeenschappen. Het grootste gedeelte is 'struin natuur': we konden overal rondspeuren naar bijzondere plantjes, zonder ons te hoeven bekommeren om paden, hekken en bordjes 'verboden toegang'. De meeste dagjesmensen hadden Fort Pannerden als doel, dus buiten die paden is het absoluut niet druk!

Het informatiepaneel leerde ons o.a. het volgende:

“ Het Pannerdensch Kanaal werd met noeste handenarbeid gegraven rond 1707: een forse klus. De verzande Neder-Rijn en IJssel konden zo weer goed bevaren worden. Ook de (oude) Hollandse Waterlinie, de Grebbelinie en de IJsellinie werden zo beter met water bedeed. Door de komst van het Pannerdensch Kanaal ontstond een nieuwe Rijnsplitsing. Later in de 18^e eeuw verrees hier een stervormig fort: De Sterreschans.” Het 'kanaal' oogt nu als een gewone, weliswaar rechte rivier die de verbinding vormt tussen de Waal en de splitsing van de Rijn en de IJssel bij Westervoort. Door het graven van het kanaal werd een wijde bocht van de oorspronkelijke Rijn afgesneden. Daardoor ontstond de 'Oude Rijn' die we nu nog vinden in het gebied dat de Rijnstrangen heet (tussen Pannerden en Zevenaar).

Klompenwaard

In de Klompenwaard groeide hout dat geschikt was voor de productie van Klompen, vandaar de naam. De natuur van toen heeft plaats gemaakt voor een ruig rivierlandschap. Op het eind van de vorige eeuw werd hier een nevengeul van de Waal aangelegd: de natuur mocht haar gang gaan.” Sinds november 2016 is er een inlaatwerk gemaakt zodat de nevengeul nu (op extreem laagwater na) altijd mee stroomt. Dat extreem lage water was het geval toen wij er waren.

Klompenwaard: naar het noorden het Pannerdensch Kanaal, naar het westen de Waal. Op deze kaart is de doorgang van de nevengeul nog niet open. We liepen van Sterreschans, met parkeerterreintje voor bezoekers, tot de Pannerdensch Kop. Volgens mijn mobiel zo'n 5,5 km in ca 6 uur met ca 240 soorten.

Vanaf het parkeerterrein tot aan de koffie (met gebak), zo'n halve kilometer verder, waren we al vele soorten rijker, waaronder Wouw (familie van de Reseda), Heggenrank, met naar 2 kanten krullende ranken en een stukje vluchtheuvel met bijzondere (urbane) soorten: Kleine varkenskers, Kransnaalbaar en Ronde ooievaarsbek.

Wouw

Determineren van de Kleine varkenskers

Na de koffie gingen we de Klompenwaard in. De Klompenwaard kent veel reliëf door kleiafgravingen. We kwamen dan ook al snel bij een prachtige laagte in het gebied, die nu droog stond. De vegetatiezones van hoger naar lager waren heel mooi te zien. Als bijzondere soorten vonden we daar (veel) Polei, familie van de munt, en Fraai duizendguldenkruid.

Fraai duizendguldenkruid en Polei

Vegetatiezones als kleurstrepen in het landschap

Onderweg naar de nevengeul en vervolgens langs de strandjes van de Waal vonden we een mooi lunchplekje tussen het handjesgras. Fascinerend hoeveel verschillende soorten er op het zand van die strandjes groeien! O.a. veel Doornappel en drie soorten Amarant (Witte en Nerfamarant en Kleine majer), vele soorten Ganzenvoet (Druifkruid, Liggende, Zeegroene, Korrel) en Postelein. Niels probeerde wat zwemmende jongetjes nog wat plantenkennis bij te brengen, maar het is de vraag of dat beklijft: andere zaken hadden toch meer hun belangstelling.

Op de kribben langs de Waal vonden we o.a. Engelse alant en Zomerfijnstraal. Meer richting het fort omhoog, prachtige pollen Wilde marjolein, maar ook Borstelkrans (familie van de Steentijm) en Geoord helmkruid.

Ons laatste doel was de Pannerdensche Kop, waar we ook de nodige bijzonderheden tegen kwamen: o.a. Grote centaurie, naast het veel gangbaardere Knoopkruid, Kruidvlier, een niet overblijvende vliersoort die dus geen houtige takken maakt, Wede, Kleine ruit en Vederesdoorn.

Op de terugweg voer ons een feestboot voorbij met BBQ op het dek en drommen mensen. Wat een contrast met de rust en de natuur waar wij de hele dag in rondkeken!

Prachtige pollen Wilde marjolein

Naar de Pannerdensche Kop veel kruisdistel en Zeepkruid

Op de terugweg sloegen we nog even af bij Huissen, waar we op het terras, nog net voor een avond bui, deze mooie dag afsloten met een lekkere maaltijd.